Jeg kunne blitt astronom

Det var ikke Ying Chen selv som bestemte at hun skulle bli lege. Det var kinesiske myndigheter.

– Etter Maos kulturrevolusjon var det kinesiske myndigheter som bestemte hvilken utdanning man skulle få. Alle fremtidige studenter måtte gjennomgå en stor prøve i tre dager, og deretter ble man plassert på studier etter kunnskapsnivå. Jeg gjorde en liten tabbe – akkurat nok feil til at jeg slapp unna astronomistudier. Det er jeg veldig glad for, forteller avdelingssjefen ved Avdeling for patologi, Akershus universitetssykehus, og ler en kvitrende latter.

Ying Chen er den første legen fra Fastlands-Kina som kom til Norge. Det skjedde i 1986. Da reiste hun fra storbyen Shanghai til Oslo.

– Det var jo ingen her i Norge som visste hvordan de skulle håndtere en kinesisk lege. Hva kunne jeg, og hva slags utdanning hadde jeg egentlig? Jeg måtte ta eksamen i alle kliniske fag, tilleggskurs og deretter turnustjeneste. Den tok jeg i Hurdal.

Ordfloppen fra energiske Chen stopper opp. Dette er viktig. Hun skal poengtere noe.

– Det var veldig bra! Vi som kommer fra utlandet bør sendes på bygda. Det er bra at vi har vært der ute og kjent på den norske kulturen. Det var veldig lærerikt.

Hun snakker på inn- og utpust, men innrømmer at språket har vært det tøffeste.

– Kinesisk og norsk er veldig, veldig ulikt. Det har vært den største barrieren. Likevel er det så utrolig viktig. Når man kommer til et nytt land, må man lære landets språk og kultur. For meg er det selvsagt. Dessuten, når man ikke kan språket, virker man dum, ikke sant?

Hun lar spørsmålet henge i løse luften – lenge nok til å gjøre det retorisk.

– Og vet du, nordmenn blir jo kalt kalde. Det er ikke min opplevelse. Hvis du gir av deg selv, har en innstilling om å yte og ikke tenker at alt er alle andres ansvar, blir du tatt veldig godt hånd om. Nordmenn er snille mennesker med varme hjerter. I noen tilfeller dumsnille da, men det får du ikke lov til å skrive, flirer hun.

Leger «hjernevasket» hos griser

Kraftige omveltninger er toneangivende i livet til Chen. Da kulturrevolusjonen slo til med all styrke i 1966, var hun seks år gammel. Maos nådeløse fremferd gikk hardt utover Chens familie.

– Mamma var lege, og pappa var geolog. Farfar drev med nærings- og bankvirksomhet. Jeg hadde en veldig trygg og god barndom, men i 1966 mistet min familie alt. Den røde garde kom til huset hvor vi bodde. De ødela alt – de rev ting ut av alle skap,

«Vi som kommer fra utlandet bør sendes på bygda»

ødela møbler og helte mel og sukker på gulvet og okkuperte rommet jeg og min bror bodde på. Det var ubeskrivelig dramatisk å oppleve det som seksåring.

I revolusjonsårene pågikk det massive utrenskninger og ødeleggelser. Religiøse, minoriteter og blant annet folk med akademisk bakgrunn, slik Chens familie hadde, ble forfulgt.

– Farfar ble tatt til fange og satt i leir. Vi fikk beskjed om at han tok livet sitt, men ti år senere fikk vi vite at han ble torturert og drept i fangenskap. Også foreldrene til Chen fikk lide for å ha tatt lang utdanning.

– Mamma ble fratatt sin stilling som lege og sendt på landsbygda for å «hjernevaskes». Hun måtte bo i grisehuset sammen med grisene i ett år. Pappa ble også sendt for å jobbe på landet. Jeg måtte bo hos besteforeldrene mine. På sykehusene rykket folk som tidligere hadde stillinger som pleiere, opp som leger etter noen måneders intensive medisinskurs.

– Jeg brakk fingeren og ble sendt til sykehuset. Der ble jeg bedt om å lese

i Maos lille røde for å være sterk, og så ble fingeren immobilisert i tre måneder. Det skulle vært tre uker. Du kan si at den fingeren er rimelig stiv den dag i dag, demonstrerer hun forsøksvis viftende med hånden.

Etter hvert forsto myndighetene at kunnskap var viktig. Chens mor ble hentet tilbake til sykehuset.

Patologer var gubber

Da Ying Chen kom til Norge, var det heller ikke selvsagt at hun skulle få fortsette legekarrieren. Hun startet som servitør på en kinarestaurant. At hun skulle bli patolog var i hvert fall ikke planen.

– Jeg ville aldri bli patolog. I mitt hode var patologer gubber som satt alene på kontorene.

Hun ler ekstra høyt når hun forteller det. For patologi skulle bli så viktig for «den lille kineseren» – hennes egen karakteristikk.

– Etter hvert higet jeg etter sykehusmiljøet. Jeg kontaktet Rikshospitalet. Der var jeg så heldig at Olav Hilmar Iversen (professor og avdelingsoverlege i patologi, journ. anm.) tok imot meg, og jeg fikk stillingen som laboratorietekniker ved Institutt for patologi på Rikshospitalet. Instituttet ble mitt andre hjem, og jeg fikk mye støtte av kollegene der slik at jeg kunne bli medisinstudent.

Det var imidlertid ingen A4-tilværelse for medisinstudenten Chen.

– Jeg jobbet normal arbeidsdag på Rikshospitalet, deretter 16–23 på restauranten, og så brukte jeg resten av kvelden frem til klokken to på natten til å studere. Vi kinesere er vant til streng disiplin og mye jobb, så det gikk greit, oppsummerer hun kort og ser bort på lunsjen på enden av bordet, som enda ikke er fortært selv om klokken nærmer seg fire på ettermiddagen.

– Ha, ha. Nordmenn blir sure hvis de ikke får i seg mat, men det blir ikke vi kinesere, sier hun og avfeier forslaget om å spise underveis i samtalen.

Foto: Niklas Lello

Ying Chen

Født i Shanghai, Kina, gift, ett barn

- Utdannet lege i Shanghai 1983
- Norsk legeautorisasjon 1992
- Forskningsstipendiat, Rettsmedisinsk institutt 1992–1993
- Assistentlege, Avdeling for patologi og Øyeavdelingen, Rikshospitalet 1993–2000
- Spesialist i patologi 2000
- Overlege, Avdeling for patologi, Sentralsykehuset i Akershus 2000–2002
- Overlege, Avdeling for patologi, Sentralsykehuset Vestfold, Tønsberg 2002–2004, avdelingssjef samme sted 2004–2011
- Avdelingssjef/avdelingsoverlege, Avdeling for patologi, Akershus universitetssykehus 2011–
- Ph.d.-kandidat Universitetet i Bergen 2015–
- Leder for Norsk forening for klinisk cytologi 2005–2008
- Leder i Den norske patologforening 2012–
- Medlem av Advisory Board of European Society of Pathology 2012–
- Chairman of Norwegian division, International Academy of Pathology 2012–

– Du liker ikke ferie har jeg hørt?

– Jeg er ikke vant til ferie. Da jeg kom til Norge og først fikk høre om lørdag, deretter sommerferie og så til slutt både jul og påske, ble jeg helt sjokkert. Det er helt sant at jeg blir mer og mer deprimeret jo nærmere vi kommer juli, men jeg har funnet en løsning, sier hun og utdypet:

– Jeg bruker ferien til forskning. Noen definerer fisking som hobby. Man står jo fysisk og kaster et snøre ut i en elv eller et vann, så man kan jo si at det er en jobb også. Min hobby er forskning.

Arbeidet som avdelingssjef innebærer mye ledelse og administrasjon, men samtidig ønsker hun å stille diagnoser og gjøre legearbeid.

– Det er viktig for en leder å ha kontakt og jobbe sammen med dem hun leder. Da kjenner man hvor skoen trykker, men det blir lite tid til forskning i tillegg, så da bruker jeg fritiden på det. Noen lurer på hvor jeg får all energien min fra, og om jeg drikker veldig mye mengder ginseng for eksempel, men det gjør jeg altså ikke, ler hun – igjen.

Skal ta doktorgrad

I forkant av samtalen har Chen vist meg rundt på avdelingen – med en entusiasme så stor at nærmest enhver kunne funnet histo-

logi, screening, makrobeskjæring og mikroskopering fengslende sporenstreks.

Nå har hun meldt seg opp til ph.d.-programmet ved Universitetet i Bergen hos professor og patolog Lars Akslen ved Centre for Cancer Biomarkers (CCBIO). Temaet er elastose ved brystkreft. Hun forteller at man i studien fokuserer på mikromiljøet rundt kreftceller. Svulster som oppdages ved mammografiscreening, som inneholder mye elastose, ser ut til å vokse langsomt, har mye bedre prognose og gir lavere risiko for spredning. Det er veldig spennende dersom man enda bedre kan klare å skille «snille» svulster fra de mer aggressive svulstene. Da kan man unngå en del overdiagnostikk og overbehandling.

– Forskning er så spennende. På den måten tror jeg aldri jeg blir ferdig som student, men akkurat med doktorgradsprosjektet er planen å være ferdig i 2017, forteller hun, men er rask med å legge til: – Grunnen til at jeg kan holde på i det tempoet jeg gjør, er at jeg har en veldig snill mann som tar store deler av oppgavene hjemme, smiler hun og legger til at hun lager kinesisk mat noen ganger i uken. – For det synes jeg er veldig godt.

Ying Chen er gift med øyelege Frode Sandboe. De møttes da de jobbet sammen

på Rikshospitalet med et prosjekt om hornhinnetransplantasjon for 20 år siden. Sammen har de en datter.

– Jeg har visst overført den kinesiske driftigheten til henne, for hun jobber også mye med skolen og videoproduksjon. I tillegg danser og synger hun. Det gjør jeg også. Faktisk har jeg akkurat tatt opp igjen balletten – nå tar jeg timer to ganger i uken på Bårdar danseinstitutt. Jeg danset ballett under hele oppveksten i Kina og har savnet det de siste årene.

Ikke forening for oss selv

Dersom man får inntrykk av at aktivitetsnivået allerede er høyt for Chen, så kan man plusse på engasjementet i Den norske patologforening. Der er hun nemlig leder og har sittet i styret i ti år.

– Det er min hjertesak. Patologi er så viktig, men lite synlig. Det er en veldig viktig del av arbeidet med å sette diagnoser. Vi gjør noen fremstøt i mediene, og dessuten jobber vi for å synliggjøre oss hos myndighetene, sykehusledelsen og kreftforeningene.

Hun er opptatt av at foreningen ikke bare skal være et organ for foreningens medlemmer, men at den viktigste oppgaven er å arbeide for kvaliteten i faget, noe som igjen er til det beste for pasienten.

– Det handler ikke om at vi skal være en forening for oss selv eller egen karriere, konkluderer hun.

Etter at hun tok over som leder i foreningen sendte hun mann og datter på ferie og brukte sin egen ferie til å besøke alle de 18 patologiavdelingene som finnes i Norge. Det er det første gang en leder i foreningen har gjort.

– Det er viktig for en leder å treffe sine medlemmer, få oversikt over hva som rører seg der ute, og hvilke utfordringer som foreligger i patologi-faget. Patologene satte stor pris på det. Jeg ble tatt svært godt imot, fikk positive tilbakemeldinger og mange gode innspill til hva foreningen bør jobbe videre med.

Pris for godt humør

Selv om Chen flere ganger under samtalen tuller med at arbeidsmiljøloven snart kommer for å ta henne og det voldsomme aktivitetsnivået, ble hun faktisk spurt om å komme fra stillingen som avdelingssjef ved Sykehuset i Vestfold til Akershus universitetssykehus –

nettopp fordi hun hadde gode resultater hva angikk arbeidsmiljø.

– Dere fikk en pris i Tønsberg?

– Ja, det stemmer. Vi fikk pris for godt humør, ifølge lokalavisen i hvert fall, ler hun, men legger til: – Nei, da. Vi fikk KLPs miljøpris og vant 100 000 kroner for lavt sykefravær og godt arbeidsmiljø. Det var hyggelig.

Og når man leverer både faglig og sosialt er man ettertraktet.

– Tiden i Tønsberg var utrolig flott. Det var en fin by for datteren min å vokse opp i, og sykehuset hadde en passende størrelse. Det var veldig tett kontakt mellom klini-

«Hun måtte bo i grisehuset sammen med grisene i ett år»

kerne og oss på patologisk avdeling, for eksempel, men da Akershus universitetssykehus ringte, tenkte jeg at det var en spennende utfordring på en avdeling med store muligheter for utvikling.

– Og her trives du?

– Ja, men jeg må først få lov til å si at sykehuset har fått ufortjent mye negativ medieoppmerksomhet. Her er flust med dyktige mennesker og veldrevne avdelinger. Det er likevel utfordringer her, og de er knyttet tett opp mot økonomien. Min frustrasjon er den dårlige økonomien, og den går ikke overens med mine tanker om utvikling. Folk er overbelastet. Patologiavdelingen lider under et enormt økende arbeidspress med all screening, pakkeforløp for kreft og persontilpasset medisin. Likevel, det er et spennende sykehus som jeg har tro på.

Patologer skulle hun også gjerne hatt mer av.

– Vi utlyste to overlegestillinger nå nylig. Ingen søkte. Det er veldig trist. Norge må utdanne flere patologer for å imøtekomme fremtidens behov.

Kinesisk tradisjonsmedisin

I Kina deles medisin inn i to deler: i vestlig medisin, slik vi kjenner den, og i kinesisk

tradisjonsmedisin. Chen fikk studere den vestlige medisinen, noe hun er takknemlig for ettersom fremtiden skulle føre henne til Norge.

– Det ble lettere for meg å bli lege i Norge med den bakgrunnen, men jeg mener at det er ting fra tradisjonsmedisinen vi kunne dratt nytte av også her. Dersom det er akutt sykdom, for eksempel hjerneslag, må vi bruke vestlig medisin for å behandle, men når pasienten er ferdigbehandlet for den akutte sykdommen, kunne man benyttet kinesisk medisin. I Kina har sykehusene «kinesisk medisinsk avdeling». Der er det tid til å snakke med pasientene og få dem i gang etter operasjon eller behandling. Pasientene får tid til å trene seg opp igjen og bli friske, skisserer hun.

Savner Kina litt

Noen dager etter samtalen med Chen har hun avreise til Kina. Hun skal besøke foreldrene som fortsatt bor i Shanghai.

– Jeg savner nok Kina litt, tros alt har jeg hele oppveksten min der. Jeg var 25 år da jeg reiste til Norge. Dessuten har Kina forandret seg veldig. De fortjener ikke nødvendigvis all den negative kritikken, for utviklingen går raskt den riktige veien. De jobber hardt med å bygge opp landet. Det er økende kunnskapsnivå i befolkningen, og det er god økonomisk utvikling. Ja, Kina går riktig vei, oppsummerer hun.

Dette er andre reise til hjemlandet i år. I påsken var hun og datteren der. Denne gangen er det broren, som bor i Tyskland, og hun som skal reise.

– Jeg har brukt å besøke dem én gang i året, men nå vil jeg reise litt oftere. De bor i en leid leilighet over tre plan der soverommet ligger i annen etasje, badet i annen etasje og kjøkkenet er nede, så det er tungt for dem. Jeg skulle gjerne kjøpt en annen leilighet til dem, men det er mye dyrere i Shanghai enn det er i Oslo. De er blitt over 80 år, begge to er syke og har ingen barn boende i Kina.

Men hun kan bare være borte en uke. Avdelingssjefen må rekke tilbake til høstens budsjettprosesser ved sykehuset, og ved Avdeling for patologi skal nye kreftdiagnoser stilles.

Lisa Dahlbak Jacobsen
Tidsskriftet